

• SEMPOZYUM TANITIMI

2011 Uluslararası Din Psikolojisi Kongresinde Türk Din Psikolojisi Araştırmacıları

Zuhâl AĞILKAYA*

Atıf / ©- Ağilkaya, Z. (2012). 2011 Uluslararası Din Psikolojisi Kongresinde Türk Din Psikolojisi Araştırmacıları, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 317-338.

Özet- *Uluslararası Din Psikolojisi Derneği (IAPR), dünya çapında din psikologlarının ilgisine mazhar olmasına rağmen, Türk Din Psikolojisi araştırmacıları kendi alanlarındaki uluslararası gelişmelerden dolayısıyla böyle bir derneğin varlığından ve faaliyetlerinden yeterince haberdar görünmemektedir. Bu durum, IAPR'nin 2011 yılında İtalya'nın Bari şehrinde gerçekleştirdiği uluslararası kongrede Türkiye'den sekiz kişilik din psikoloğu araştırmacı grubunun katılımıyla en azından başlangıç olarak değişmiştir. Bu toplantının akabinde IAPR'nin yayın organı Din Psikolojisi Arşivi'nde (Archive for the Psychology of Religion) Türkiye'deki Din Psikolojisi Çalışmaları Özel Sayıları'nın çıkarılması kararlaştırılmış ve Ekim 2012 itibarıyla ilk özel sayı yayınlanmıştır. Ayrıca 2015 yılı IAPR Kongresi'nin Türkiye'de gerçekleştirilmesi için girişimler başlatılmıştır. Bu gelişmeler, burada anlatılacak olan kongreye katılarak Türkiye'deki Din Psikolojisi çalışmalarından örnekler sunan akademisyenlerin başarısıdır.*

Anahtar sözcükler- *Türk Din Psikolojisi, 2011 IAPR, Din Psikolojisi Arşivi.*

§§§

* MÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi; Bielefeld Üniversitesi (Almanya), CIRRUS, Doktora Öğrencisi, e-posta: zuhalagilkaya@hotmail.com

Uluslararası Din Psikolojisi Derneği (IAPR) ve İtalyan Din Psikolojisi Derneği (SIPR)

2010 yılı Kasım aylarında uluslararası Din Psikolojisi dünyasında bir hareketlilik başlar. Bu hareketliliğin sebebi IAPR'nin (Uluslararası Din Psikolojisi Derneği) İtalya'da Bari Üniversitesinin ev sahipliğinde ve İtalyan Din Psikolojisi Derneği (SIPR) işbirliğinde gerçekleştirileceği beşinci uluslararası kongre ilanidir.

International Association for the Psychology of Religion (<http://www.psychology-of-religion.com>), yani Uluslararası Din Psikolojisi Derneği, kısaca IAPR, Din Psikolojisi alanında bilimsel araştırmayı ve paylaşımı destekleyen uluslararası bir organizasyondur. Dernek belirli bir akımın temsilcisi olmayıp dinin bilimsel ve psikolojik araştırması için bütün dünyadaki din psikologlarına bir platform oluşturma gayreti içindedir. Daha sonraki yıllarda uluslararası bir karaktere bürünmek üzere dernek kuruluş yıllarında Avrupa menşelidir. Dernek, 1914 yılında Nürnberg, Almanya'da *Internationale Gesellschaft für Religionspsychologie* ismiyle ve aynı yıl yayınlanan *Archiv für Religionspsychologie* dergisiyle kurulur. Derneğin ve yayın organının Almanca olan bu isimleri daha sonra İngilizceleştirilir ve bugünkü adı olan *International Association for the Psychology of Religion* ve *Archive for the Psychology of Religion* (Din Psikolojisi Arşivi, <http://www.brill.nl/arp>) halini alır. Kuruluşunun ilk yıllarında başta Amerika'dan olmak üzere uluslararası akademisyenler hem derneğin hem de derginin yönetim kurullarında yer alır. Bunların arasındaki en önemli isim Alman Protestan bir rahip olan Wilhelm Stählin'di (1883–1975). Almanya'nın 1914–1918 yılları arasında savaşa girmesiyle ülkenin doğal olarak da dernek ve derginin durumu dramatik bir şekilde değişir ve Arşivin ikinci sayısının çıkması 1921'i bulur, üçüncü sayı ise ancak 1929'da çıkarılabilir.

IAPR'nin tarihçesinden (<http://www.psychology-of-religion.com/about-the-iapr/history/>) öğrendiğimiz kadarıyla dernek için süreç birçok tartışma ve değişikliklerle devam eder. 1980'lerin başında IAPR'nin dışında Avrupalı Din Psikologları (*European Psychologists of Religion*) adı altında daha yenilikçi ve aktif bir grup şekillenir. 1998 yılında Finlandiyalı tarihçi ve din psikolog Nils Holm'un Danimarka'da düzenlendiği bir konferansta bu grup, Avrupa menşeli derneği Din Psikolojisi için daha akademik, demokratik ve hem dini hem mezhep olarak daha tarafsız bir ortam haline getirmek için yeniden organize etmeye girişir. Derneğin yeniden düzenlenmesi bakımından 2001 yılında Hollanda'da gerçekleştirilen konferans önem taşır. Bu konferansta dernek için yeni bir tüzük oluşturulur ve yeni bir yönetim kurulu seçilir. 2003 Glasgow konferansında ise asıl dernekten ayrı bir

oluşum olan Avrupalı Din Psikologları tekrar IAPR'ye dahil edilir. Dernek tüzüğü'nün ikinci maddesinde (<http://www.psychology-of-religion.com/about-the-iapr/history/>) derneğin Din Psikolojisini destekleme amaçları şöyle sıralanır:

1. Din Psikolojisi araştırmalarını en geniş anlamda teşvik etmek
2. Konferansların düzenlenmesi ve Din Psikolojisi Arşivi'nin yayınlanmasıyla akademik bilgilerin paylaşımını sağlayacak bir forum oluşturmak
3. 1. ve 2. hedefin sağlanmasına yönelik her türlü imkanı seferber etmek

Uluslararası Din Psikolojisi Derneği bu haliyle yeniden bütünleşmiş ve oluşum hakkındaki eleştiriler ve bilimsel şeffaflık konusundaki endişeler giderilmişti. Yönetim kurulu şu an her biri kendini dinin bilimsel araştırılmasına adanmış, Din Psikolojisine bağlı, farklı eğitimler almış ve farklı yaklaşımlardan gelen kişilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda dernek mesleki bir dernek değil, fakat bir disiplin etrafında şekillenen bir organizasyondur. Derneğin yukarıda belirtilen hedeflerine yönelik her akademisyen, alanı ne olursa olsun, derneğe katılabilir. Dernek Din Psikolojisinde farklı yaklaşımları bir araya getirme ve bilimsel paylaşımı destekleme niyetini taşımaktadır. Bu hedef ile derneğin uluslararası karakteri yakından ilişkilidir. Çünkü dernek dünyanın her tarafında bulunan din psikologları için akademik bilgilerin paylaşımı için bir platform sağlamayı hedeflemektedir. Bu batılı olmayan bakış açılarına sahip akademisyenlerle iletişimi de kapsamaktadır.

Derneğin oluşturduğu bu platform akademik kariyer ödülleri'nin de bir sahnesi olmuştur. Bu ödüllerden biri IAPR Bilimsel Din Psikolojisi Godin Ödülü'dür (*The IAPR Godin Prize for the Scientific Psychology of Religion*). Godin Ödülü Din Psikolojisindeki olağanüstü bilimsel araştırmaları için kıdemli akademisyenlere verilen bir ödüldür. Dört yılda bir verilen bu ödül 1000 Euro'luk bir para ödülünü, esaslı bir övgüyü ve kongrede bir açılış konferansı vermeyi kapsamaktadır. Bu güne dek sekiz kez verilen Godin Ödülü'nün mazisi Rus psikiyatrist Gregory Zilborg'un Brüksel'deki Lumen Vitae Enstitüsü'nde Din Psikolojisi profesörü olan André Godin'a Din Psikolojisi çalışmalarını geliştirmek amacıyla 15 Mart 1956'da verdiği bir armağana dayanır. O zamanları adı Beş Yılda bir verilen Bilimsel Din Psikolojisi Ödülü (*Quinquennial Prize for the Scientific Psychology of Religion*) olan ödül Godin'nin 1997 yılındaki ölümünden sonra *Godin Prize* (Godin Ödülü) olarak yeniden adlandırılmıştır. Psikanalist André Godin dini danışmanlık alanında ün salmış ve klinik psikolojiye olan ilgisi bağlamında Din Psikolojisiyle aktif bir şekilde ilgilenmiştir. Godin

yaşamı boyunca Din Psikolojisinin kendine has bir disiplin olarak hak ettiği yerini bulması için gelişmesini dilemiştir.

IAPR kongrelerinde yeni verilmeye başlanılan ikinci ödül Genç Kariyer Ödülü'dür (*Early Career Award*). Bu ödül, genç akademisyenlerin post doktora ya da akademik kariyerlerinin henüz başlangıcında sergiledikleri başarılarından dolayı her IAPR kongresinde verilmektedir. 2011 yılı kongresinde Genç Kariyer Ödülü Belçika'dan Jessie Dezutter'e verildi. Birçok uluslararası dergide yayınlanmış araştırmaları bulunan ve Josef Corveleyn ekibinden olarak Vergote ekolünün genç temsilcilerinden olan akademisyene 1000 Euro'luk ödülü övgüler altında kongrenin kapanış oturumunda takdim edildi.

Bir sonraki ödüller önümüzdeki 2013 IAPR Lausanne/İsviçre kongresinde verilecek. Şu anki jüri üyeleri Vassilis Saroglou (Louvain-la-Neuve Üniversitesi, Belçika), Halina Grzyala-Moszczyńska (Krakow Jagellonian Üniversitesi, Polonya), Ray Paloutzian (International Journal for the Psychology of Religion Editörü, ABD), Sebastian Murken (Trier Üniversitesi, Almanya) ve Pehr Granqvist'dir (Stockholm Üniversitesi, İsveç). Dernek, her iki ödül için adayların gösterilmesini arzuluyor ve akademisyenlerin kendilerini aday göstermelerine de izin veriyor. Bireysel başvurular ya da aday gösterimi adayın yayın listesi ile öz geçmişi pdf olarak jüri başkanı Sebastian Murken'e (smurken@mainz-online.de) gönderilerek yapılabilir. 2013 ödülleri için son başvuru tarihi 30 Kasım 2012'dir.

IAPR yukarıda anlatılan oluşumları ve tarihi boyunca 1973–2009 arasında toplam 21 kongre gerçekleştirmiştir. Her ne kadar dernek bugün uluslararası karakterini vurgulasa da ilk yıllardan beri kongre mekanları olarak hep Avrupa şehirlerinin seçilmesi, IAPR'de hala daha Avrupa rüzgarlarının estiğini göstermektedir.¹

Son IAPR kongresinin (2011) organizasyonunun diğer bir ayağını yine Avrupalı bir Din Psikolojisi derneği olan İtalyan Din Psikolojisi Derneği SIPR (*Società Italiana di Psicologia della Religione*, <http://www.psicologiadellareligione.it/sipr/>) oluşturmuştur. SIPR, 80li yıllarda kurulan İtalyan Psikoloji Derneği SIP'in (*Società Italiana di Psicologia*) Psikoloji ve Din Bölümü'nün doğal bir uzantısı olarak 1995'de kurulmuştur. "Din ve Psikoloji"den "Dinin Psikolojisi" şeklindeki isim değişikliği disiplini psikoloji ilminin içinde daha net bir konuma kavuşturma niyetiyle gerçekleştirilmiştir. Yeni isimde kullanılan aidiyet eki dinin,

¹ IAPR Kongrelerine şimdiye kadar en fazla (dört kez) ev sahipliği yapan ülkeler Hollanda, Avusturya ve Almanya'dır. Diğer ülkeler ise Belçika (2 kez), İsveç (2 kez), Birleşik Krallık (2 kez), İspanya, Danimarka, Finlandiya, İsviçre (1er kez) (<http://www.iapr2011.org/prevcong.php>).

insan davranışlarının çeşitli nesnel şekillerinden biri olarak psikolojik araştırmanın öznesi olduğunu belirtir. Bu isim değişikliği bir dönüm noktası olarak konunun anlaşılmasında ve alanın çerçevesi konusunda yeni bir yöne işaret ediyordu. Böylece psikolojik araştırmanın dinin özü, kaynağı veya gerçekliğiyle değil, bir grup ya da bireyin “Tanrı’yı adlandırma”sının altında yatan psişik süreçleri değerlendirmekle ilgilendiği vurgulanıyordu. Derneğin bu anlayışı doğrultusunda Din Psikolojisi dinde psişik olan her şeyin araştırılması anlamına geliyordu. İnsani olan her şeyin psişik olduğu, fakat insani olan her şeyin sadece psişik olmadığı anlayışından hareketle Din Psikolojisi araştırmalarının merkezinde dinin kendisi değil, fakat inanan kişi ve onun dine karşı tutumu yatmaktadır. Bu nedenle Din Psikolojisi aynı zamanda ateizmin de psikolojisidir, çünkü Rahip Oskar Pfister’in Freud’a da belirttiği gibi “ateizm olumsuz imandır” (Aletti, 2010).

SIPR kültürel paylaşım ve yayınlar için bir buluşma yeri sağlar. IAPR yönetim kurulu üyesi ve SIPR eski başkanlarından Mario Aletti’ye göre böyle bir alan oluşturulması İtalya’da Din Psikolojisi mümkün olamazdı ya da elit çevrelerin bir hobisinden ibaret kalırdı (Aletti, 2010). Bu derneğin diğer bir özelliği akademik bir bağlılığının olmamasıdır. Bunun SIPR için anlamı derneğin mezhep yönlendirmelerinden ve üniversite kariyeri beklentilerinden tamamen uzak kalabilmesidir. Herhangi bir üniversiteye bağlı olmayışı derneğe tabi ki eksiler de getirmektedir. Bunların arasında derneğin örneğin genç akademisyenler için yetersiz mali imkanlara, araştırma fonlarına ve teşviklere sahip olması ve tanınmasıdır. Fakat diğer taraftan akademik çevrelere bağlı olmayışı derneğe tamamen maddi ve manevi kaygılardan arınmış bir motivasyonla katılma imkanını kazandırmaktadır. Bu nedenle üyeler herhangi bir akademik kariyer ya da maddi bir yarar beklentisi taşıyan kişilerden değil tamamen alana gerçek bir ilgi besleyen insanlardan oluşmaktadır. Bu haliyle İtalyan Din Psikolojisi Derneği her biri kendi mesleki alanlarında aktif olan fakat Din Psikolojisine ilgi duyan veya bu alanda asıl vazifelerinin yanında araştırmalar yapan 180–200 arası akademik ve profesyonel psikologdan oluşmaktadır. Önceki organizasyon tecrübelerinin bir neticesi olarak İtalyan Din Psikolojisi Derneği bugün İtalya’daki din psikologlarının neredeyse tamamını kapsamaktadır ve Din Psikolojisine gerek kurumsal gerek kültürel desteği sağlamaktadır. Bu desteğin araçları derneğin düzenlediği eğitim günleri ve konferanslar, yılda üç kez yayınlanan haber bülteni (*Psicologia della religione-news*, www.psicologiadellareligione.it), iki yılda bir Din Psikolojisi alanında yürütülen en iyi doktora çalışması için verilen Giancarlo Milanesi Ödülü’dür. Her zaman için genel psikolojisi içerisindeki diğer alt disiplinler, teori ve modeller ve din konusundaki farklı psikolojik yaklaşımlarla diyalog içinde olmaya özen gösteren dernek, düzenlediği uluslararası Din Psikolo-

jisi kongreleriyle de iki yılda bir belirli bir konu etrafında dünya din psikologlarını bir araya getirmektedir. Tebliğleri iki dilde basılıp yayınlanan bu kongrelerin uluslararası katılımı dernek tarafından başarıyla yürütülmesi, İtalyan Din Psikolojisi Derneğine IAPR'nin 2011 kongresini kendi organizasyonluğunda gerçekleştirme fırsatını kazandırmıştır.

2011 Uluslararası Din Psikolojisi Kongresi

2011 IAPR kongresi (<http://www.iapr2011.org>) Bari Üniversitesinin ev sahipliği ve SIPR'nin organizasyonluğunda 21–25 Ağustos 2011 tarihleri arasında İtalya'nın Bari kentinde gerçekleştirildi. Kongreye 3 kıtadan, 27 ülkeden, 200 civarında katılımcı geldi. İlk gün katılımcıların kayıt işlemleri, açılış konuşmaları, açılış konferansı ve kokteyliyle geçti. Katılımcılara verilmek üzere ceza evlerinde bulunan mahkumlar tarafından imal edilen bez çantalar hazırlanmıştı. Kayıt işleminde katılımcıların özel isteği üzerine genel katılım belgelerinin yanında ıslak imzalı özel katılım belgeleri de anında hazırlanıp sorunsuz bir şekilde katılımcılara takdim edildi. Kongrenin ilerleyen günleri sabahları bir genel konferansla başlayıp kahve ve yemek aralarıyla birlikte paralel oturumlar şeklinde devam etti. Geniş bir konu yelpazesi sergilenen kongrede 25 sunum, 11 panel, 17 poster ve 1 sempozyum düzenlendi. Kongrede işlenen konuların başlıkları şöyleydi: maneviyat; aşkınlık; dini/mistik tecrübe; post-modern dindarlık; psikobiyografi ve vaka analizleri; terapist dindarlığı; ateizm; ritüel araştırmaları; din, anlam, motivasyon; dini kriz, bağlılık, başa çıkma; din ve kişilik; gelişim psikolojisi; fundamentalizm; çağdaş psikanaliz; psikoloji, teoloji, varlık; şiddet ve travma; iyi olma ve din; klinik Din Psikolojisi; kültürel bağlam; Tanrı bağlılığı; dua ve dua psikolojisi.

Birinci günün açılış konferansını *Reframing Fundamental Questions in the Psychology of Religion from an Evolutionary-Psychological Perspective* (Din Psikolojisinde Temel Soruların Psikolojik–Evrimsel Açıdan Yeniden Ele Alınması) başlığı altında Amerikalı din psikoloğu Lee A. Kirkpatrick (The College of William and Mary in Virginia) verdi. Evrimsel psikolojiyi Din Psikolojisine uygulamayı öneren Kirkpatrick'in belirttiği üzere, çağdaş evrimsel psikolojiye göre, insan aklı birçok işlevsel bakımdan alana özgü psikolojik mekanizma ve sistemden oluşur. Bunlar tıpkı bedendeki diğer uzmanlaşmış organlar gibi, geçmiş popülasyonlardaki sürekli tekrarlanan uyum problemlerinin çözümleri olarak evrimsel olarak ortaya çıkmışlardır. Dolayısıyla, Din Psikolojisinin vazifesi bu evrimsel psikolojik yapıyla çevre etkileşiminden dini inanç ve davranışların nasıl doğduğunu belirlemektir.

Kökleri Kayseri'ye dayanan Yunan din psikolog Vassilis Saroglou ikinci günün konferansında *Are all People Equally Predisposed to be Religious? Personality Influences*

on Religious Forms, Trajectories, and Behaviors (Bütün İnsanlar Dindar Olmak İçin Aynı Derecede Eğilimli midir? Dini Şekiller, Yönler ve Davranışlar Üzerinde Kişisel Etkiler) sorusuyla kişilik psikolojisinin bireysel farklılıkların din üzerindeki etkisine artan ilgisinden bahsetti. Dindarlığı anlamak isteyen kişilik psikologlarının ya da dini eğilim, şekil, ve etkiler üzerinde bireysel farklılıklarının rolünü ve işlevini inkar edemeyen din psikologlarının temel meselelerinin kuramsallaştırılarak entegre edilmesi gerektiğini vurguladı.

Kongrenin üçüncü günü bir konferansla değil, Antoine Vergote'ya ithaf edilen bir sempozyumla başladı: “*Nova et vetera*”: *What can Psychology Really Contribute to a Better Understanding of Religion?* (“Eski ve Yeni”: Psikoloji Dinin Daha İyi Anlaşılması İçin Gerçekten Ne Sunabilir?). Kongrede 90. yaş günü kutlanan 1921 doğumlu Antoine Vergote, Avrupa Din Psikolojisi ile psikanalitik ve psikodinamik psikoloji alanlarında öncü bir şahsiyet. Onuruna düzenlenen ve Jozef Corveleyn başkanlığında yürütülen sempozyumda Vergote'nun görüşlerinin Din Psikolojisindeki yeri ve önemi anlatıldı. Bir psikolog olarak ona göre din, insana kültürü tarafından verilir ve toplum içinde yaşayan bireyin iç dünyası ile etkileşim halindedir. Psikoloji de insanın bu çok yönlü iç dünyasının araştırmasıdır. Bu da psikolojik yaklaşımın zenginliğini oluşturur. Din ise sadece psikolojik değil, aynı zamanda kültürel, tarihi ve sosyolojik temellidir; gelenek ve siyasetle yakından ilgili, medeniyetin büyük başarısı olan bir olgudur. Bu nedenle dinin araştırılması çok disiplinli bir iştir ve Din Psikolojisi bilimsel yalıtılmışlık içinde yapılamaz. Konuşmacılar Vergote'nun çalışmalarını yıllardır kendisiyle sürdürdükleri yakın iş birliği içinde tanıyan Belzen ve Hutsebaut; Vergote'nun Din Psikolojisine katkısını uluslararası platformda en iyi takdir edebilecek Ralph W. Hood, Jr.; ve Vergote nesli olarak yetişmeseler de onun yaklaşımının hala güncel araştırmalara nasıl ilham kaynağı olabildiğini anlatan, diğerlerine göre daha genç iki araştırmacı Westerink ve Dezutter'di.

Vergote'nun Türk Din Psikolojisinde temel eseri olarak bilinen Din, İnanç ve İnançsızlık'ı (*Religion, Foi, Incroyance*, 1983) Türk Din Psikolojisine kazandıran Veysel Uysal'ın talebelerinden olduklarını belirterek, bu eserin Türk araştırmacılarının anlamakta zorlandıklarını anlatan Ağılkaya, Vergote'dan şu ilginç yanıtı aldı: “İmanın eleştirilmesi Batı-Hıristiyan geleneğine göre İslam kültüründe çok sonraları gelişmiştir. Bu nedenle gelenek olarak imanı eleştirmenin sizin için daha zor olması anlaşılabilir bir şeydir.”

Amsterdam Üniversitesinden Jacob A. Bezlen *Whither Methodology? Between Empeiria and Teoria* (Metodoloji Nereye? Deney ve Teori Arasında) diyerek son konferansta Din Psikolojisinin mevcut metodolojik durumundan ve alanın çok yönlü oluşundan

yaklaşımlarda da çoğulculuğu gerektirdiğini anlattı. Mevcut büyük teoriler hakkındaki endişelerinden ve günümüz Din Psikolojisinde ilerlemenin psikolojik yaklaşımların güçlerinin, limitlerinin ve imkanların mütevazı bir şekilde gerçekleştirilmesiyle sağlanabileceğini iddia etti.

Kongre, katılımcılara sunulan bir şehir turu ve bölgenin otantik bir restoranında verilen akşam yemeği ile devam etti; son günde Corveleyn'nin IAPR başkanlığını yeni seçilen Saroglou'na devrettiği, ödül töreninin yapıldığı, Lausanne'da yapılacak olan bir sonraki IAPR kongresinin (2013) ilan edildiği ve 2015 kongresi için adayların arandığı ve Türk ekibinden teklif beklenildiği genel kurul ve sonrasındaki kapanış kokteyliyle sona erdi.

Kongrede Türk Rüzgarları

2011 IAPR kongre ilanı Türk din psikolojinde bir grup araştırmacı arasında da heyecana sebep oldu ve azimli bir hazırlık dönemini başlattı. MÜ Din Psikolojisi ABD öğretim üyelerinden Ali Ayten'nin kongreye katılma niyetini ve kongre ilanını aynı fakülte'deki doktora öğrencisi Zuhâl Ağılkaya ile paylaşmasıyla, kendilerini bundan sonra *Bari Ekibi* olarak adlandıracak olan bir grubun oluşması çok uzun sürmedi. Kongreye başvuru koşullarını ve imkanlarını inceleyen Ağılkaya, kongreye bir panel ile katılmayı düşündü ve Pozitif Psikoloji alanında araştırmaları olan akademisyen arkadaşlarına "Pozitif Psikoloji ve Maneviyat" konulu bir panel teklifi götürdü. Öneride bulunan araştırmacılar uluslararası kongreler konusunda tecrübeli olan Ağılkaya'nın panel koordinatörlüğü teklifini kabul ettiler ve panelistleri Ali Ayten (MÜ), Gülüşan Göcen (AÜ) ve Sevde Düzgüner (NEÜ) olan *The Positive Psychology of Religion and Spirituality: Empirical Studies on Turkish-Muslim Samples* (Pozitif Din ve Maneviyat Psikolojisi: Türk Örneklemleri üzerinde Empirik Araştırmalar) başlığı altında bir panel ile IAPR'ye başvuruldu. Panel başvurusunun IAPR kongre komitesi tarafından kabul edilmesi üzerine Bari Ekibi çalışmalarına başladı. Bir yandan sunumlarını hazırlayan akademisyenler diğer taraftan bir yurt dışı kongresine katılmanın maddi güçlüklerini karşılayabilmek amacıyla BAP, TÜBİTAK, fakülte ve dernek destekleri arayışlarına girdi. Bu süreç içerisinde ekip Türkiye'den başka akademisyenlerin de kongreye katılacağı haberini aldı ve Ağılkaya onlara da koordinatörlük sağlayarak Bari Ekibi Metin Güven (KİYÜ), Ayşe Şentepe (SAÜ), Hasan Kaplan (ÇOMÜ), Üzeyir Ok'un (CÜ) da katılımıyla genişledi. Böylelikle IAPR'nin şimdiye kadar görmediği bir kalabalıkta, toplam sekiz kişilik bir Türk ekibi Bari'deki bu önemli buluşmada yer almak ve bir panel, bir poster, ve beş tebliğ sunmak üzere yola çıktı.

Kongre ve oturumların başlamasıyla ekibin de heyecanı, herkesin sunum sırasının yaklaşmasıyla arttı. En büyük heyecan şüphesiz Türk ekibinin ilk sunumunu yapan, daha önce Türkiye’de de böylesine bir tecrübesi olmayan doktora öğrencisi ve araştırma görevlisi Metin Güven *Relation of Motivation and Religiosity: An Empirical Research on the Relation of Academic Motivation and Intrinsic Religious Motivation* (Motivasyon ve Dindarlık İlişkisi: Akademik Motivasyon ile İçgüdümlü Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Empirik Bir Araştırma) başlıklı araştırmasıyla yaşadı. Güven sunduğu araştırmasıyla dindarlığın motivasyonla olan ilişkisini içgüdümlü dindarlığın akademik motivasyona olan etkisi bağlamında sergiledi. Dinin insan hayatındaki güdüleyici etkisini vurgulayarak dindarlığın insanların her alanda etkinliğini artırıcı bir faktör ve motivasyon olarak ele alınabileceğini anlattı. Her ne kadar araştırmacının temel hipotezi desteklenmemiş ve akademik motivasyon ile içgüdümlü dindarlık arasında pozitif bir ilişki bulunmamış olsa da, akademik motivasyon, öğretmen tutumları ve sosyo-ekonomik durum arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmacının bulguları ayrıca akademik motivasyon, özgür irade ve ebeveynlerin kendi motivasyonlarıyla kurdukları baskı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Güven’in ekip için ayrıca bir önemi, uluslararası Din Psikolojisi camiasıyla kongre öncesinde de bizzat tanışıyor olması ve Bari Ekibini dünya çapındaki din psikologlarıyla tanıştırması olmuştur.

Genç araştırmacı Metin Güven’den sonra bir başka oturumda söz alan, IAPR kongreleri konusunda daha tecrübeli olan Hasan Kaplan’dı. *Sometimes a Cigar is Just a Cigar: Leonardo da Vinci and Memories of His Young Adulthood* (Bazen bir Puro sadece bir Purodur: Leonordo da Vinci ve Gençlik Anıları) başlıklı sunumunda Kaplan, Freud’un meşhur benzetmesini kullanarak da Vinci’nin gizem dolu yaşam öyküsünü psikanalitik bir yaklaşımla ele aldı. Merak ve çelişen görüşlere konu olan da Vinci’nin hayatı özellikle dini bağlılığı konusunda tartışmalara malzeme olagelmıştır. Kaplan, Freud’dan ziyade Erikson perspektifiyle psikobiyografik bir analizle Leonardo’nun kişiliğini inceleyerek sanatçının dini kimliğinin peşine düştü. Bunun için da Vinci’nin doğuya yaptığı seyahati, bununla bağlı olarak ihtimal dahilinde gördüğü ihtida olayını, Floransa’daki trajik anıları gibi sanatçının gençlik yıllarındaki bazı psiko-sosyal olayları yeniden inceleyerek bu genç yeteneğin dışlanmış ve kendi toplumuna yabancılaşmış oldukça trajik bir yaşam sürdüğü sonucuna vardı. Anlaşılan o ki, Leonardo da Vinci, her bakımdan yetenekli olmasına rağmen kıymeti

bilinmeyen, işsiz bir sanatçı ve kimlik bunalımları, özellikle de inanç krizleri içinde kıvranan çok yönlü bir dahiymiş.

Leonardo da Vinci'nin yaşam krizleri ve analizleri Hasan Kaplan'nın sunduğu tek çalışması değildi. *Religiosity and Victim Blaming: Impact of Just-world Beliefs* (Dindarlık ve Mağdur Suçlama: Adil Dünya İnancı Etkisi) adlı araştırmasıyla Kaplan, ilahi adalet inancı üzerine psiko-sosyal bir inceleme sundu. Literatürde dindarlık ve herhangi bir suçun kurbanı hakkındaki değer yargıları arasındaki ilişki konusunda bir açık bulunmaktadır. Kaplan farklı meslek gruplarından gelen 235 Türk üzerinde yaptığı empirik araştırmasıyla bu boşluğa bir katkı sağladı. Deneyinde örnekleme arkadaşının doğum günü partisinde cinsel tacize uğrayan bir kız üniversite öğrencisinin kurgu bir hikayesi verilmiştir. Hikayeyi okuduktan sonra katılımcılara tacizciyi ve mağduru suçlama dereceleri sorulmuş ve akabinde Lipkus ve arkadaşlarının (1996) Adil Dünya İnancı – Ben ve Öteki Ölçeği, Maes'in (1998) İçkin ve Nihai Adalet Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcıların dindarlıkları ise araştırmacının kendisi tarafından oluşturulan beş sorudan oluşan ve dinin inanç ve gündelik hayata etki boyutunu ölçen bir ölçek ile ölçülmüştür. Araştırma sonuçları Kaplanın hipotezlerini doğrulamış ve dindarlık ile ilahi adalet inancı arasında yüksek pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kaplanın bildirdiklerine göre, dindar insanların mağduru sorumlu tutmaya meyiletmeleri onların içkin adalet inançlarıyla ilişkili bir durumdur. Sonuç olarak Kaplan, ilahi adalet inancının içkin adalet boyutu ve başkaları için adil dünya inancı gibi bazı yönlerinin dindarlık ile mağduru suçlama arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini bildirdi.

Tıpkı Hasan Kaplan gibi IAPR kongrelerinde daha önce de bulunmuş bir diğer isim Üzeyir Ok'du. Ok, *Five Factors of Personality and Religiosity: A Turkish Sample* (Kişiliğin Beş Faktörü ve Dindarlık: Türk Örnekleme) başlıklı tebliğinde Müslüman toplumunda kişilik ve farklı dindarlık tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İncelemesini 1036 kişi üzerinde yaptığını belirten araştırmacı, kişilik boyutlarını beş faktör (FFI) üzerinden, dindarlık boyutlarını ise geleneksel dindarlık (dini etki), dini stres (şüphe, tutarsızlık, tereddüt), geriye ihtida ve dini açıklık üzerinden ölçülmüştür. Elde ettiği bulgularına göre geleneksel dindarlık nörotizm, uyumluluk ve sorumluluk ile pozitif, açıklık ile ise negatif bir korelasyon içindedir. Buna karşın dini stres ve geriye ihtida uyumluluk, sorumluluk ve dışa dönüklük ile negatif bir ilişki sergilerken, açıklık ile pozitif bir ilişki içindedir. Son olarak Ok, dini açıklığın dışa dönüklük ve açıklık ile pozitif, nörotizm ile ise negatif bir ilişki gösterdiğini aktardı. Ok'un belirttiğine göre, elde ettiği bulgular daha önce Hıristiyan geleneği içinde yapılan araştırma sonuçlarıyla kısmen tutarsızlık göstermektedir. Ok bu tutarsızlıkları açıklayabil-

mek için kısa zamanda aynı konu üzerinde bu farklı sonuçların tartışılacağı ve muhtemel açıklamaların getirileceği yeni bir araştırma planladıklarını belirterek sunumunu bitirdi.

Kongrenin üçüncü günü geldiğinde Türkiye ekibinin panel günü de gelmişti. Bari Üniversitesinin en büyük ve en güzel salonu olan ve açılış ve kapanış oturumları gibi bütün önemli sunumların da yapıldığı *Aula Magna*'da uluslararası Din Psikolojisi camiasının önemli simaları yerlerini aldı. Aynı anda üç farklı oturum olmasına rağmen Türkiye panelini tercih edenlerin arasında R. W. Hood, Jr., J. Belzen, H. Streib, R. Paloutzian, V. Saroglou, K. Loewenthal, J. Corveley, M. Nielsen vardı.

Panel koordinatörü Zuhâl Ağılkaya, *The Positive Psychology of Religion and Spirituality: Empirical Studies on Turkish-Muslim Samples* (Pozitif Din ve Maneviyat Psikolojisi: Türk Örneklemi üzerinde Empirik Araştırmalar) başlıklı paneli, panel konusunu, Türkiye'deki Din Psikolojisini ve panelistleri tanıtarak açtı. Ağılkaya giriş konuşmasında, 21. yüzyılın başlamasıyla psikolojinin din ve maneviyatla ilgilenmek adına adımlar atmaya başladığını anlattı. Buna göre, zaman zaman birbirinin aksi de olsa genelde psikolojik araştırmaların sonuçları din ve ruh sağlığı ilişkisi konusunda, dini yaşantının ruh sağlığına ve iyi olmaya olumlu katkıları olduğunu göstermektedir. Dinin bu olumlu etkisi ise pozitif duygularla açıklanmaktadır. Pozitif psikolojinin doğuşuyla bu pozitif duyguların incelenileceği bir alan açılmıştır. Pozitif duyguların bilimsel kabulüyle artık, çoğu geleneksel olarak dinle bağdaştırılan ve manevi tecrübenin özünde görülen şükür, affedicilik, diğerkamlık gibi kavramlar psikoloji ilminin bilimsel araştırmalarına dahil edilebildi. Bu yeni hareket Pozitif Din ve Maneviyat Psikolojisi adı altında psikoloji ve dinin entegre edilmesine yeni bir imkan tanıdı. Türk araştırmacılarının bu alandaki çalışmaları bünyesinde henüz empirik desteği yeterince barındırmayan bu yeni disipline önemli bir katkı sağladı. Ekibin umudu araştırmaları sayesinde pozitif duyguların din veya maneviyatla nasıl ilişki halinde olduğunu ve bunların iyi olma haline nasıl bir katkıda bulunabileceğinin anlaşılmasıydı. Bu amaçla panelde ayrı ayrı literatürde pozitif duyguların başında sayılan affedicilik, şükür ve diğerkamlık konuları Türkiye ve Müslümanlık bağlamında empirik düzlemde aktarılmaya çalışıldı.

Ağılkaya'nın bu girizgahından sonra sözü ilk panelist olarak Gülüşan Göcen *Conception of Gratitude and Its Relation On Psychological Well-Being and Religious Orientation* (Şükür ve Psikolojik İyi Olma Halinin Dini Yönelimle İlişkisi) adlı çalışmasıyla aldı. Son yıllarda gelişen pozitif duygular psikolojisinin büyük bir bölümünün şükür konusuna eğildiğini belirten Göcen, kendi çalışmasının amacını şükür ile psikolojik iyi olma ve dini yönelim arasında bir ilişkinin olup olmadığını bulmak ve içgüdümlü dindarlığın şükür ve

psikolojik iyi olma üzerinde etken bir faktör olup olmadığını araştırmak olarak açıkladı. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla Göcen, yaşları 17–60 arasında değişen, 611 yetişkine bir anket uyguladığını anlattı. Araştırmacının oluşturduğu anket McCullough ve arkadaşlarının (McCullough, vd., 2002) geliştirdiği Şükür Ölçeği, Adler ve Fagley'in (2005) Takdir Ölçeği'nin Göcen tarafından Türkçe uyarlamaları, Hoge'un (1972) Dini Yönelim Ölçeği ve Ryff'in (1989, 1995) İyi Olma Ölçeği'nden oluşuyordu ve elde edilen veriler şükür, dini yönelim ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişkiyi belirlemek için analiz edilmişti. Göcen'in bildirdiğine göre kadınlar erkeklere oranla daha fazla şükran duyguları beslemekte, yaşlıların dindarlıkları gençlere göre daha yüksek düzeyde olmakta, şükreden insanlar daha fazla pozitif duygular ve yaşam memnuniyeti sergilemekte. Dolayısıyla bu tür insanlarda artan şükürle birlikte bireysel gelişim, insan ilişkilerinde olumlu gelişim, hayatlarında bir hedeflerinin olması ve kendilerini oldukları gibi kabul etme duygularında bir artış gözlemlenmekte. Dindarlıkla şükür ilişkisine dair veriler ise, dindarlığın şükretme ve takdir etmekle pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermekte. Sonuç olarak Göcen, Türk– Müslüman örneğinde insanların şükür yaşantısına değindi ve şükre öncelikle bir yaşam memnuniyeti, ikinci olarak da kutsal olana şükürü içeren bir ibadet olarak değer verildiğini ve mukayeseli şükürün önemli bir yeri olduğunu aktardı. Araştırmacının önemli ve Batıda yapılan çalışmalardan farklı olan bir bulgusu ise, aileye şükürün ayrı bir boyut olarak ortaya çıktığı ve arkadaşlara duyulan minnet duygularının öne çıkmasıydı.

Gülüşan Göcen'in nicel araştırmasından sonra sırada nitel bir çalışma vardı. Bu çalışmayı Sevede Düzgüner *Investigating the Role of Spirituality on Altruistic Behavior* (Maneviyatın Diğerkam Davranış üzerine Etkisi) başlığı altında sundu. Araştırmacının bildirdiğine göre diğerkamlık, farklı görüş ve alanlardan bir çok akademisyenin araştırma konusu olmuştur. Düzgüner ise diğerkam davranış üzerinde maneviyatın rolü ile ilgilenmiş ve bu amaçla kermeslerde çalışan 30 kişiyle mülakatlar yapmıştır. Harcadıkları vakit ve emek için her hangi bir ödeme almayan bu gönüllülere Düzgüner, diğerkamlık, gönüllülük ve maneviyat hakkında sorular yönelmiştir. Araştırmacı bu mülakat sorularını Öz–bildirim Özgeçmiş Ölçeği (Rushton, vd., 1981), Gönüllü Motivasyon Envanteri (Esmond & Dunlop, 2004) ve Manevi İyi Olma Ölçeği (Paloutzian & Ellison, 1982) isimli ölçeklerden yararlanarak geliştirmiştir. Bu sorulara ilaveten Düzgüner katılımcılardan, maneviyatı kendi kelimeleriyle ve kendi tecrübelerine dayanarak tanımlamalarını istemiş olduğunu anlattı. Mülakatlardan elde ettiği bulguları içerik analizine tabi tuttuğunu belirten Düzgüner, literatürdeki çalışmaların sonuçlarına benzeyen ve onlardan ayrılan bulgulara rastladığına dikkat çekti. Literatür, kişisel gelişim, özgüven ve bireysel özgürlüğün artışını vurgulayarak, maneviya-

tın kutsala ya da yüce bir güce karşı beslenen bireysel inanç ve davranışlarla ilgili olduğunu söylemektedir. Dolayısıyla maneviyat hep bireylerin kendilik ve anlam arayışlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu durum maneviyatın toplumsal yönünün kısmen gölgede kalmasına neden olmuştur. Ancak Düzgüner araştırmasında farklı olarak maneviyatın kutsalla bağlılık ve bireysel duygusal tecrübenin yanı sıra sosyal bağlılık, sorumluluk ve diğerkamlıkla ilgili olduğunu ileri sürmüştür. Aktardığı bulgularına göre genelde diğerkam davranışların ve özelde gönüllü davranışların manevi bir arka planı bulunmaktadır; diğerkamlığın motivleri arasında da dini inançlar ve ahlaki değerler kadar pozitif duygular da yer almaktadır.

Panelin son tebliği yine nicel bir araştırmaydı ve Ali Ayten tarafından sunuldu. Pozitif duygulardan affedicilik üzerinde çalışan Ayten *How Religion Promotes Forgiveness: The Case of Turkish Muslims* (Dinin Affedicilik üzerindeki Etkisi: Türk-Müslüman Örneklemi) başlıklı araştırmasını anlattı. Ayten de diğer panelistler gibi son zamanlarda psikoloji alanında affedicilik konulu çalışmalarda bir artış olduğunu, pozitif psikoloji alanındaki gelişmelerin de buna katkı sağladığını belirtti. Dindarlığın bir parçası olarak görülen affetme, pozitif psikolojinin favori konuları haline gelmiş ve bu nedenle bazı psikologlar tarafından dindarlık bağlamında incelenmiştir. Ayten de çalışmasında affetme eğilimini dindarlık ve sosyo-demografik ölçütler bakımından ele almıştır. Araştırmanın bir diğer odak noktası da affetmeyle alçak gönüllülük ve kibir arasındaki ilişki olmuştur. Ayten bu ilişkileri tespit etmek için kendi geliştirdiği Affetme Ölçeği (Ayten, 2009) ve Dindarlık Ölçeği'nden (Ayten, 2011) yararlanarak İstanbul'un farklı bölgelerinde yaşayan, yaşları 17-70 arasında değişen, 321 kişiye bir anket uygulamıştır. Araştırmacının aktardığı sonuçlara göre affetme eğilimi ile sosyo-demografik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır; ancak dindarlığın affetme eğilimi üzerinde pozitif, intikam duyguları üzerinde negatif etkileri saptanmıştır. Kibir ve affetme arasında ise negatif bir ilişki bulunmuştur, yani kibir arttıkça affetmede bir düşüş görülmüş buna karşın alçak gönüllülük arttıkça affedicilik de artmıştır.

Bu çalışma, oldukça verimli araştırmalarda bulunan Ali Ayten'nin IAPR kongresinde sergilediği tek başarısı değildi. Gerek yayınladığı eserler, gerek yürüttüğü araştırmalar ve geliştirdiği ölçeklerle başarısını sergilemiş azimli akademisyen kongreye panelist olarak katılmanın yanı sıra ayrıca bir de poster ile boy gösterdi. *Are Religious People Benevolent People? A Study on the Case of Turkish Muslims* (Dindar İnsanlar Yardım Sever midir? Türk-Müslümanlar üzerine bir Araştırma) başlığıyla poster olarak sunduğu bu araştırmasında Ayten, dindarlık ile empati ve yardımlaşma arasındaki ilişkiyi sergiledi. Ayrıca yardım etme motivasyonlarının dindarlık ve empatiyle alakasını merak eden Ayten,

çalışmasını 911 kişi üzerinde yürüttüğünü açıkladı. Türkiye'nin 32 şehrinde oldukça geniş çaplı bir araştırma olan bu çalışmanın verilerine Ayten, Dindarlık Ölçeği (Ayten, 2011), Empati Ölçeği (Ayten, 2011) ve Yardım Etme Ölçeği (Ayten, 2011) ile oluşturduğu bir anketle ulaşmıştır. Ayten'nin posterinde sunduğu sonuçlarına göre, dindarlık–yardım etme ve dindarlık–empati arasında önemli bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre dindarlık arttıkça, empati ve yardım etme eğilimleri de artmıştır, dolayısıyla dindarlık ve iman empatik eğilimler üzerinde oldukça etkili bir faktör olarak bulunmuştur. Ayrıca, dindarlık ve empatinin yardım etme davranışlarına diğerkam motivler eklediği Ayten'nin bildirdikleri arasındaydı.

Ali Ayten'nin son sunumuyla Türk–Müslüman popülasyonundan veriler sunan Pozitif Din ve Maneviyat Psikolojisi paneli sona erdi. Panel sonrası yukarıda belirtilen önemli uluslararası din psikologlarından ekiple temasa geçenlerin olması, ekibe yaptıkları işin yankıları ve devamı olacağını haber veriyordu. Jozef Corveleyn beğenisini, bundan sonraki çalışmalar için her türlü desteğini vadederek belirtirken, Ralph Hood'un tebriki, ekiple tanıştığı andan beri esirgemediği cesaretlendirmesi, "Amerikalıların motivasyon sanatçılığına"² verilebilecek olsak da, ekibin performansı ile bilimsel açıdan ilgilenen isimler de vardı. Bunların başında alman ekibinin başı, Bielefeld Üniversitesi Biyografik Din Araştırmaları ve CIRRUS³ başkanı Heinz Streib'di. Panel koordinatörüyle irtibata geçip, ekibiyle görüşmek ve bazı tavsiyelerde bulunmak istediğini belirten Streib'in bu çağrı ve davetine Türk akademisyenler severek koştu. Streib, oldukça nazik ve kibar bir üslup ve yaklaşımla araştırmacılara çalışmalarında daha iyi yapabilecekleri, düzeltebilecekleri, geliştirebilecekleri noktaları gösterdi. Bunu yaparken genç akademisyenlerin şevkini kırmamaya, incitmemeye olağan üstü bir çaba göstererek, niyetinin asla moral bozmak olmadığını, aksine daha iyi işler yapmak için yapıcı eleştiride bulunmak istediğini defalarca bildirdi. Yapıcı eleştirileri daha çok empirik çalışmalarda kullanılan metot, yani analiz tekniklerine dairdi. Araştırma yöntemleri konusunda güncel literatürü takip etmeyi, bilinen analiz teknikleri dışında yeni, farklı daha orijinal yöntemler kullanılmasını önerdi. Streib bu yapıcı eleştiri ve önerileriyle son derece haklıydı, zira Türkiye'de yürütülen empirik araştırmaların genelinde hep aynı teknikler kullanılmakta. Öğrenci ve araştırmacıların alanın

² Streib'in Hood'un sözleri hakkındaki latifesi: „Amerikalılar! Şu motivasyon sanatçıları!“.

³ Biyografik Din Araştırmaları Bölümü dini gelişim, mevcut dini durumun din psikolojik araştırması, gençlik ve ders araştırmaları, Din Eğitimi ve Din Psikolojisi alanında araştırmalar yürütmektedir. CIRRUS – Center for Interdisciplinary Research on Religion and Society ise Bielefeld Üniversitesinin Disiplinler arası Din ve Toplum Araştırmaları Merkezidir ([http://www.uni-bielefeld.de/\(en\)/theologie/forschung/religionsforschung/index.html](http://www.uni-bielefeld.de/(en)/theologie/forschung/religionsforschung/index.html)).

uluslararası literatürünü takip etmemesi/edememesi, yeni yöntem ve tekniklere bilgi, araç-gereç, tecrübe, vb. bakımından uzak kalması, araştırmaları kısır bir metodolojiye mahkum ediyor. Bu nedenle empirik araştırma yapan Türk akademisyenler için Streib'in öğüt ve önerileri çok kıymetliydi.

Panelistler panel sonrası tatlı yorgunluklarının tadını çıkarmaya geçmeye başlamışken ve Türk ekibinin geri kalanı da çoktan sunum heyecanlarını geride bırakmışken bir tek Türk akademisyen kalmıştı ki, henüz o rahatlığa kavuşamamıştı. Bu genç bayan Ayşe Şentepe'ydi. Türk ekibinin son temsilcisi olarak kürsüye çıkan Şentepe *Basic Problems of Old Age Period and Religious Coping* (Yaşlılık Döneminin Temel Sorunları ve Dini Başa Çıkma) başlıklı bir tebliğ sundu. Şentepe, bu araştırmasını yaşlılarda dindarlık, başa çıkma ve dini başa çıkma arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yürüttüğünü açıkladı. İncelediği ilişkileri demografik değişkenler ve yaşlılıkta görülebilecek sağlık, aile fertlerinin kaybı, maddi zorluk, aile sorunları, emeklilik, yalnızlık, ölüm korkusu gibi problemler ve sübjektif sağlık ışığı altında ele aldığını belirten araştırmacı, çalışmasını anket yöntemiyle gerçekleştirdiğini anlattı. Uysal (1995) ve Kula'nın (2001) dindarlık ölçeklerini kullanarak geliştirdiği Dindarlık Ölçeği, Pargament'in (1998) oluşturduğu ve Ekşi'nin (2001) Türkçeye uyarladığı Dini Başa Çıkma Ölçeği, ve Lazarus ve Folkman'ın (1984) oluşturduğu ve Şahin ve Durak'ın (1995) Türkçeye uyarladıkları Başa Çıkma Ölçeği'ni kullanarak oluşturduğu anketini Şentepe, 60–85 yaşlarında, İstanbul'da yaşayan 115 kişiye uygulamıştır. Elde edilen bulgulara göre yaşlılarda cinsiyet, eğitim seviyesi ve sübjektif sağlık dindarlık seviyelerinde anlamlı farklılıklara yol açmaktadır. Bunun dışında eğitim seviyesi, ekonomik durum, sübjektif sağlık ve problemler yaşlıların kullandıkları başa çıkma ve dini başa çıkma yöntemleri üzerinde önemli birer etken olarak bulunmuştur. Araştırmacının belirttiğine göre dindarlık ile etkili başa çıkma yöntemlerinin ve olumlu dini başa çıkma yöntemlerinin kullanılması arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak araştırmacı, dindarlık seviyeleri ile başa çıkma ve dini başa çıkma yöntemleri arasında önemli ilişkiler bulunduğunu açıkladı.

Ayşe Şentepe'nin son sunumuyla Türk ekibinin görevleri tamamlanmıştı. Ancak kongrenin kapanışında gerçekleştirilen genel kurulda Türk ekibinin bir kez daha gündeme geleceğini kimse tahmin etmiyordu...

Kongre sonrasında

Tebliğler, paneller, posterler, yemekler, geziler bitmişti ve son olarak Aula Magna'da IAPR'nin genel kurulu toplanmıştı. Yeni başkan ve yönetim kurulunun seçim işlemlerinden sonra sıra sıradaki IAPR kongrelerinin nerede ve kim tarafından yapılacağı konusuna geldi. Lozan'da gerçekleştirilecek bir sonraki (2013) kongresinin tanıtımı yapılırken Heinz Streib salonda bulunan Zuhâl Ağılkaya'ya 2015 kongresi için adayların birinin çekildiğini ve bu fırsatı değerlendirip Türkiye'nin adaylık teklifinde bulunmasını önerdi. Orada bulunan ekibinin bu görevi başaracağına inanan Streib, Ağılkaya'yı kürsüye çıkıp Türkiye'nin adaylığını ilan etmeye ikna etmeye çalışırken Ağılkaya, yanında bulunan Üzeyir Ok'a durumu aktardı. Hızlı bir şekilde salonda bulunan ekibin diğer üyeleriyle bir araya gelinerek kısa bir tereddüt ve istişareden sonra Üzeyir Ok kürsüye çıkarak henüz ülkemiz Din Psikolojisi camiasının böyle bir girişimden haberdar olmadığını, fakat böyle bir kongrenin hazırlığını ve yürütülmesini başarabileceklerine inandığını belirterek, 2015 IAPR kongresi için Türkiye'nin adaylığını ilan etti. Bu şüphesiz orada bulunan Türk Din Psikolojisi araştırmacıları için çok heyecan verici ve sevinçli bir durumdu. Ülkelerinde ve üniversitelerinde böyle bir gelişmenin ve girişimin nasıl karşılanacağını bilmemekle ve açıkçası bundan endişe de duymakla beraber, bu sekiz kişi hiç bir üniversite desteği olmaması durumunda bile, böyle bir organizasyonun altından kalkacağı inancını taşıyordu.

Bari dönüşünde ekip, adaylık için hazırlıklara başladı ve IAPR'nin prosedürüne uygun olarak bir teklif oluşturmaya başladı. Öncelikle organizasyon ekibi belirlendi ve şu kişiler dahil edildi: Üzeyir Ok (CÜ), Hasan Kaplan (ÇOMÜ), Ali Ayten (MÜ), Zuhâl Ağılkaya (MÜ), Sevde Düzgüner (NEÜ), Metin Güven (KİYÜ), Ayşe Şentepe (SAÜ), Gülüşan Göcen (AÜ), Eyüp Ensar Öztürk (İÜ). Kendi aralarında irtibat ve müzakere halinde olan bu ekip, IAPR ile iletişimi sağlaması bakımından Üzeyir Ok'u, yerel yürütülecek işlemler için Zuhâl Ağılkaya'yı koordinatör olarak belirledi. Ekip IAPR'ye sunulacak teklif için muhtemel kongre mekanlarını belirledi, konaklama imkanlarını gezdi, teklif için sunum hazırladı. Kongre mekanı olarak ilk başlarda muhteşem mimarisi nedeniyle İstanbul Üniversitesinin rektörlük binası arzulanmış olsa da, kurumsal bir desteğe olan ihtiyaçtan dolayı organize ekibinin başına Marmara Üniversitesi Dekanı Ali Köse'nin getirilmesiyle İstanbul Üniversitesi'nden vazgeçilerek kongre mekanı olarak alternatifler arandı, Marmara Üniversitesi Rektörlük binası gezildi, neticede TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) belirlendi. Böylece IAPR'ye sunulan birinci öneride ev sahibi kurumlar olarak henüz kurulmamış olan Türk Din Psikolojisi Derneği, MÜ Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İSAM ve ÇOMÜ Psikoloji Bölümü

gösterildi. İkinci bir teklifin daha geliştirilmesiyle organizasyon komitesi IAPR'ye 2015 kongresini Nevşehir'de Dedeman Otel'inde yapmayı önerdi. Bu ikinci teklifin ev sahibi kurumları ise Türk Din Psikolojisi Derneği, CÜ Psikoloji Bölümü, MÜ Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü ve ÇOMÜ Psikoloji Bölümü olarak belirtildi. Tekliflerinin dolayısıyla adaylıklarının kabul kararını beklemekte olan ekip, organizasyonun Türkiye'ye verilmesi durumunda mali destek için TÜBİTAK gibi kurumlara ve büyük şehir ve yerel belediyelere başvurmayı planlıyor.

Ancak 2015 IAPR kongresinin Türkiye'de yapılması teklifi Türk ekibinin Türkiye'deki meslektaşlarına getirdikleri tek hediye değildi. Kongre sonrasında Türk ekibiyle kongre esnasında da sıcak temas içinde olan, uluslararası Din Psikolojisinde en önemli isimlerden biri olan Amerika, Chattanooga'daki Tennessee Üniversitesinden Ralph W. Hood, Jr. Türk ekibinin koordinatörü Zuhâl Ağılkaya'ya kendisini ve ekibini tekrar tebrik ettiği bir E-mail yazdı. Ağılkaya'nın irtibat halinde olduğu ve aynı zamanda Din Psikolojisi Arşivinin baş editörü olan Almanya, Bielefeld Üniversitesinden Heinz Streib'in da bu yazışmalara dahil olmasıyla, Ağılkaya kendisine kongrede sunulan tebliğlerin yayınlanma ihtimalini sordu. Streib ile yapılan görüşmeler neticesinde, kendisi Ağılkaya'ya, Ralph Hood ile birlikte Arşivin bir Türkiye Özel Sayısı için editörlük teklifinde bulundu. Her ikisinin de kabul etmesiyle *Archive for the Psychology of Religion Special Issue: Psychology of Religion in Turkey* başlıklı Türkiye Din Psikolojisi Özel Sayısı için çalışmalar başladı. Ağılkaya özel sayının duyurusunu Türkiye din psikologlarının E-mail grubunda (dinpsikolojisiakademisi@yahoo.com) yaptı ve aslında daha çok olmasını beklediği makaleler yavaş yavaş gelmeye başladı. Makalelerin son başvuru tarihinin yaklaşmasına rağmen henüz çok az sayıda olduğunu fark eden Hood, özel sayının oluşturulamayacağı endişesine kapılmaya başladı. Fakat Ağılkaya onu, işleri son güne bırakmanın bir Türk adeti olduğunu belirterek teskin etti. Nihayet makaleler editörlere ulaştı ve gelen makaleler sayıca ikinci bir özel sayıyı oluşturma gerekliliğini doğurdu ve böylece Arşiv'de Türkiye için planlanan özel sayı ikiye çıktı. Araştırmacıların son başvuru tarihinden çok sonra daha makale ihtiyacını sorması üzerine, Ağılkaya Streib'a üçüncü bir özel sayının ihtimalini sordu, fakat baş editör öncelikle bu iki sayının çıkması gerektiği, makale vermek isteyen araştırmacıların özel sayı dışında da Arşive makale sunmakta çekinmemeleri gerektiğini söyledi. Özel sayının birincisi Ekim 2012 itibarıyla yayınlandı. İkinci özel sayının yayını ise 2013'te gerçekleşecek.

Özel sayılarının hazırlık aşamasında editörler arasında ilginç bir fikir ayrılığı yaşandı. IAPR kongresinde de belirttiği üzere baş editör Streib, Türk çalışmalarını (ve dolayısıyla makaleleri) teknik bakımdan geliştirilebilir buldu ve makaleleri, yapılan incelemeler, öneriler, ve hakem kararları doğrultusunda yazarlara geri gönderilmesi ve düzeltilmesi fikrini öne sürdü. Co-Editör Hood, çalışmaların, mevcut durumu yansıtması bakımından olduğu gibi kalması gerektiğine inandığını savunarak, Streib'in bu fikrine karşı çıktı. Bu fikir ayrılığında karar vermesine yardımcı olması için Streib, Co-Editör Ağılkaya'ya bu iki fikir karşısında ne düşündüğünü ve hangisinin daha uygun olacağını sordu. Hood'un fikrini, içinde bir art niyetin olduğunu, yani Türklerin yetersizliklerini sergilemeye dair bir fikir olduğunu düşünmek istemeyerek (ve düşünmeyerek de), Ağılkaya, Hood'un fikrini çok da haksız bulmadı. Türkiye'de yürütülen, en azından Din Psikolojisi alanında yürütülen bilimsel çalışmaların, Avrupa veya Amerika'da yürütülen bilimsel çalışmaların kalitesi, tekniği, yöntemi, vs. bakımından mukayese edilemeyeceği bir gerçek. Bu nedenle Türk Din Psikolojisi olduğu gibi, mevcut durumuyla uluslararası alana çıkma yürekliliğini de göstermeliydi. Diğer yandan Streib'in fikri de Türk Din Psikolojisinin gelişimi için önemli bir fırsattı. Streib her zaman belirttiği gibi, niyeti genç Türk akademisyenlerin cesaretlerini kırmak değil, daha iyi çalışmalar için teşvik ve yardım etmektir. Ağılkaya bu nedenle editörlere, her ikisinin fikir ve gerekçelerini haklı ve doğru bulduğunu ve kararı baş editör Heinz Streib'a bıraktığını bildirdi. Neticede Streib, makale gönderen Türk Din Psikolojisi araştırmacılarını zorlu bir sürece götüreceği olan yolu kabul ve tercih etti ve her makaleyi hakemlerden sonra bizzat titiz bir bilimsel incelemeye tabi tutarak, öneri, soru ve tekliflerle müelliflerine geri gönderdi. Bu süreçte maalesef bazı yazarlar kendiliğinden makalelerini geri çektiler ya da hakem kurulu tarafından reddedildiler. Bu durum genç Din Psikolojisi araştırmacılarını hayal kırıklığına düşürmemeli ve cesaretlerini kırmamaları. Çünkü bu araştırmacı ve yazarlar ne de olsa uluslararası Din Psikolojisinin en tepesinde bulunan bir organizasyonun kongresinde tebliğ sunmuş ve/veya onun yayın organına makale gönderme hakkına/imkanına erişmişlerdi.

Sonuç olarak...

Şüphesiz Din Psikolojisi alanında çalışan akademisyenler için, alanlarının en üst kurumu olan Uluslararası Din Psikolojisi Derneği'nin kongresinde bulunmak ve orada tebliğ sunmak büyük bir fırsat ve imkandır. Bu nedenle 2011 IAPR kongresinde bulunan, Vergote'dan Paloutzian'a, Loewenthal'dan Wulff'a kadar alanın bir çok önemli şahsiyetleriyle bizzat tanışma ve fikir alışverişinde bulunma imkanı bulan Türk Din Psikolojisi araştırmacıları büyük bir başarıya imza atmış ve takdir ve tebriki hak etmişlerdir. Lakin çoğu zaman Türk akademisinde özellikle genç araştırmacı ve öğrenciler bu tür organizasyonlardan ya haberdar olmuyorlar ya da bu tür organizasyonlara başvurma ve katılma cesaretini bulamıyorlar. Üzücü olan şudur ki, bu tür organizasyonlardan haberdar olan ya da bizzat buralara daha önce katılmış veya sürekli katılmakta olan hocaların, meslektaşlarının ya da en azından danışmanlıkları altında bulunan öğrencilerini bu tür organizasyonlardan haberdar ya da katılım konusunda teşvik etmemişlerdir. Kongrede gözlemlendiği üzere, kısmen bu makalede de adı geçen bir çok önemli din psikoloğu kongreye öğrencilerinden oluşturdukları bir araştırma ekibiyle ve birlikte yürüttükleri projeleriyle katılmışlardı. Ne yazık ki bizim akademik çevrelerde destek ve teşvik olmadığı gibi, bazı önemli hocalar tarafından böyle bir organizasyona katılım konusunda küçümseyici yorumlar yapılmakta. Elbette ki, Eylül 2012'de Nevşehir'de gerçekleştirilen Din Psikolojisi Koordinasyon Toplantısı'nda yaşandığı üzere genç araştırmacıların bu başarılarını takdir ve tebrik eden hocalar da olmuştur. Kendilerine buradan tekrar teşekkürlerimi arz ederim.

Genç Türk Din Psikolojisi araştırmacılarına üzüntü veren diğer bir nokta ulusal bir Din Psikolojisi derneğinin henüz kurulmamış olmasıdır. Her fırsatta dile getirilmesine rağmen bu konuya dair girişimler sadece birer söylemden ibaret kalmakta – tıpkı Nevşehir'deki en son koordinasyon toplantısında tekrarlandığı gibi – ve bu konuda destek ve yardımlarını beklediğimiz etkili ve yetkili hocalarımızdan gereken ve umduğumuz inisiyatif görülmemekte. Oysa ki bu oluşum, 2015 IAPR kongresinin Türkiye'ye davet edilmesi ve adaylık başvurusunda ev sahibi kurum olarak ilginç bir şekilde Türk Din Psikolojisi Derneği belirtilmesi üzerine, artık mutlaka hayata geçirilmeli. Çünkü böylesine büyük ve prestijli bir organizasyonun Türkiye ve Türk Din Psikolojisi akademisine yakışır bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve idare edilebilmesi için ülke çapındaki bütün üniversitelerde bulunan Din Psikolojisi bölümü öğrenci ve öğretim görevlilerinin maddi ve manevi desteği beklenmektedir. Bu da ancak bir dernek halinde organize olmakla sağlanabilir.

Bu serzenişlerden sonra son olarak IAPR'nin 2013 kongresi hakkında bilgi vermek istiyorum. 2013 kongresini Çağdaş Dinlerin Sosyal Bilimler Enstitüsü (*Institute for Social Sciences of Contemporary Religions – ISSRC–Religions, Science and Theological Faculty/FTSR*, <http://unil.ch/issrc>) ve Psikoloji Enstitüsü (*Institute of Psychology – IP–Social and Political Sciences Faculty/SSP*, <http://unil.ch/ip>) işbirliğinde Lozan Üniversitesi, 27–30 Ağustos 2013 tarihlerinde Lozan, İsviçre'de gerçekleştirecek (<http://www3.unil.ch/wpmu/iapr2013/>). Kongreye tebliğ, panel ve poster teklifleri Ekim 2012'den 28 Şubat 2013 tarihine kadar yapılabilir. Başvuruların değerlendirilmesi 30 Nisan 2013'e kadar yapılacak. Son başvuru tarihi ise 30 Haziran 2013.

Aldığım duyumlara göre Lozan Kongresine Türkiye'den şimdiden 20 kadar araştırmacı başvuracakmış. Bu sevindirici haber karşısında bu niyeti taşıyan herkese tebrik ve başarı dileklerimi sunuyorum.

Kaynakça

- Adler, M. G., Fagley, N. S. (2005). "Appreciation: Individual Differences in Finding Value and Meaning As a Unique Predictor of Subjective Well-Being". *Journal of Personality*, 73 (1).
- Aletti, M. (2010). "Hundred years of psychology of religion in Italy. The history, the issues, the persons". *Psicologia della Religione-News*, 16 (2).
- Ayten, A. (2009). "Affedicilik ve Din: Affetme Eğilimi ve Dindarlıkla İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37 (2).
- Ayten, A. (2011). *Empati ve Din: Türkiyede Yardımlaşma ve Dindarlık Üzerine Psikososyal Bir Araştırma*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2001). *Başaçıkma, Dini Başaçıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma, Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.
- Esmond, J., & Dunlop, P. (2004). *Developing the Volunteer Inventory to Assess the Underlying Motivational Drives of Volunteers in Western Australia*. <http://www.morevolunteers.com/resources/MotivationFinalReport.pdf> (01. 02. 2012)

- Hoge, D. R. (1972). "A Validated Intrinsic Religious Motivation Scale". *Journal for Scientific Study of Religion*, 11.
- Kula, N. (2001). *Kimlik ve Din: Ergenler Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Ayışığı Kitapları.
- Lazarus, R., & Folkman, S. (1984). *Stres, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing Company.
- Lipkus, I.M., Dalbert, C., Siegler, I.C. (1996). "The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: Implications for psychological well-being". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22.
- Maes, J. (1998). "Immanent justice and ultimate justice: two ways of believing in justice". Montada, L., & Lerner, M. (Eds.), *Responses to victimizations and belief in the just world*, Plenum Press: New York.
- McCullough, M. E., Emmons, R. A., Tsang, J. (2002). "The grateful disposition: A conceptual and empirical topography". *Journal of Personality and Social Psychology*, 82.
- Paloutzian, R.F. & Ellison, C.W. (1982). "Loneliness, Spiritual Well-being, and the Quality of Life". L.A. Peplau & D. Pearlman (Eds.), *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. New York: Wiley.
- Pargament, K. I. vd. (1998). "Patterns of Positive and Negative Religious Coping With Major Life Stressors". *Journal for the Scientific Study of Religion*, 37 (4).
- Rushton, J., Chrisfohn, R., Fekken, G. (1981). "The Altruistic Personality and the Selfreport Altruism Scale". *Personality Individual Differences*, 2.
- Ryff, C. D., (1989). "Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being". *Journal of Personality and Social Psychology*, 57 (6).
- Ryff, C. D. & Keyes, C. L. M., (1995). "The structure of psychological well-being revisited". *Journal of Personality and Social Psychology*, 69.
- Şahin N.H., & Durak A. (1995). "Stresle Başa Çıkma Ölçeği". *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (34).
- Uysal, V. (1995). "İslami Dindarlık Ölçeği Üzerine Bir Pilot Araştırma". *İslami Araştırmalar*, 8.
- IAPR (<http://www.psychology-of-religion.com>)
- 2011 IAPR (<http://www.iapr2011.org>)
- 2013 IAPR (<http://www3.unil.ch/wpmu/iapr2013/>)
- SIPR (<http://www.psicologiadelareligione.it/sipr/>).

Turkish Psychology of Religion Researchers in 2011 International Congress of Psychology of Religion

Citation / ©- Ağilkaya, Z. (2012). Turkish Psychology of Religion Researchers in 2011 International Congress of Psychology of Religion, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity* 12 (2), 317-338.

Abstract- *Though the International Association for the Psychology of Religion (IAPR) is an internationally appreciated organization, Turkish psychologists of religion do not seem to be aware sufficiently of such an organization thus about international developments in their fields. At least until the recent participation of eight psychologists of religion from Turkey in the 2011 IAPR Congress held in Bari/Italy. As an outcome of this participation it was decided to publish a special issue of the Archive for the Psychology of Religion entitled Psychology of Religion in Turkey. Special Issue I has been published in October, 2012. Furthermore Turkey announced its nomination for the 2015 IAPR Congress. These achievements are the success of the scholars who attended the congress in Bari and presented examples of Turkish psychology of religion studies.*

Key words- *Turkish Psychology of Religion, 2011 IAPR, Archive for the Psychology of Religion.*